

Bornholms Regionskommune

Literacymålsætning

Helle Vaabंगाard
2018

Bornholms Regionskommunes målsætning for literacy

Indhold

Forord	2
Rammen om målsætning for literacy	2
Hensigt med målsætning for literacy	3
Faglig læsning og skrivning, FFM	3
Forskellighed.....	3
Tværgående tema - Sproglig udvikling	3
Digital læsning	4
Læse-skrivevanskeligheder.....	4
Tosprogede elever og læsning.....	5
Nationale evalueringer	5
Nationale test, læsning.....	5
Læseprøven	6
Indhold i lokale literacy-handleplaner.....	6

LÆSNINGEN ER EN UNIVERSALNØGLE TIL PERSONLIG DANNELSE (Ove Korsgaard)

Ehri's interaktive læsemodel

Forord

Læsning og skrivning er en væsentlig del af læring både i og uden for skolen. Bornholmske elevers læseresultater er under middel og denne tendens skal vendes, hvilket er hensigten med målsætningen for literacy. Literacy er et forholdsvist nyt begreb, der involverer fænomener som motivation for læsning, informationssøgning, kildekritik, samtale om tekster, multimodal fremstilling, bevidsthed om den kultur og situation, der læses og skrives i, hvad det skal bruges til m.v. *Literacy er altså en bred, social handlekompetence, som inkluderer læsning og skrivning.*

Forskning viser bl.a., at når der undervises eksplicit i brug af læsestrategier i fagene, opnår eleverne en god læseforståelse. Denne og anden viden om læsning skal bruges til at løfte de bornholmske elevers generelle skriftsproglige kompetencer.

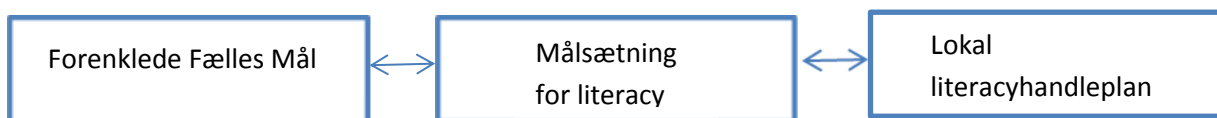
Læsning er en yderst vigtig kompetence i forhold til børns læring og udvikling, og når de seneste PISA-undersøgelser viser, at ca. 15 procent af de danske elever har meget svage læsefærdigheder, bør det vække bekymring¹. Læsning er dog mere og andet end et middel til at opnå faglig viden, da litteratur også kan give en dyb og enestående forståelse for, hvad det vil sige at være menneske².

Ved målrettet at sætte fokus på elevernes skriftsproglige udvikling og literacy, inddrage samtlige faglærere samt styrke forældresamarbejdet i en lokal sammenhæng, vil bornholmske elever have større mulighed for at begå sig i samfundet. Endvidere vil skolerne have lettere ved at vælge og bruge evalueringsformer og derigennem justere konkrete læse-skrivetiltag.

Elever har en klar forventning om at lære at læse og skrive, når de starter i skole. Det er essentielt, at lysten bevares og styrkes gennem hele skoleforløbet, så eleverne er godt rustet i uddannelse, i livet og i samfundet.

Rammen om målsætning for literacy

Rammerne er allerede sat med forenklede fælles mål (FFM) og retningslinjerne for literacy. *Ideen med retningslinjerne for literacy er, at den enkelte skole udarbejder lokale handleplaner for læsning og skrivning, der kan omsættes til praksis og derefter evalueres.*

Målsætning for literacy henvender sig til alle ansatte i Bornholms Regionskommunes skolevæsen, skolebestyrelser og andre særligt interesserede og skal udgøre bindeleddet mellem FFM og skolernes lokale handleplaner for literacy.

¹ Børns læsning 2017 – en kvantitativ undersøgelse af børns læse- og medievaner i fritiden.

² <http://www.litteratursiden.dk/blogs/thomas-olesen/20131213>,

Hensigt med målsætning for literacy

- At styrke og understøtte en fortsat udvikling af læse-skrivepraksis på skolerne, der er i overensstemmelse med FFM.
- At understrege betydningen af tidlig og tværfaglig indsats.
- At lave en konkret overordnet lokal literacyhandleplan hvorved elevernes progression kan evalueres.
- At skolens pædagogiske personale har en fælles viden om hvilke særlig tiltag, skolen tilbyder, hvis eleven er i læse-skrivevanskeligheder og ved hvordan disse sættes i værk.
- At styrke overgangene mellem børnehave, grundskole og ungdomsuddannelserne.

Faglig læsning og skrivning, FFM

Det er ledelsen på den enkelte skole, der sammen med skolens pædagogiske personale angiver den pædagogiske retning og didaktik for samtlige læsetiltag, der fører mod slutmålet for læsning

Faglig læsning varetages af hele lærerteamet i en klasse, og undervisning i dette skal integreres i fagene.

Fagsproget understreger fagets faglige nuancer og forståelser. Teksterne i de enkelte fag har en særlig taksonomi og indeholder nominaliseringer³ og passivkonstruktioner, som eleverne skal undervises eksplicit i for at få det fulde udbytte af en given tekst.

Faglig læsning og skrivning er en sprogliggørelse af undervisning og læring, hvilket netop er karakteristisk for literacy.

Forskellighed

Elever lærer forskelligt og har forskellige behov for at udvikle skriftsproglige kompetencer. Nogle har særlige forudsætninger og kan allerede læse ved skolestarten, mens andre har vanskeligheder med at læse og skrive. Uanset niveau skal der så tidligt som muligt støttes med en systematisk og målrettet indsats med plads til variation, tid til træning og mulighed for sparring med kollegaer, læsevejledere og eksterne konsulenter om elevernes overordnede og individuelle læseprogression⁴. Skolens literacy-handleplan skal altså formuleres således, at den tilgodeser alle elever trods deres forskellighed.

Tværgående tema - Sproglig udvikling

Det er afgørende for elevernes læring, at de udvikler sig til målrettede og strategiske læsere, der læser fagtekster på en faglig måde, derfor skal der være fokus på fagenes teksttyper, genrer og det faglige ordforråd. Lærerne er desuden forpligtet til at tilpasse undervisningen i alle fag til de tosprogede elevers sproglige behov.

Der opstilles mål for elevernes sproglige udvikling i alle obligatoriske fag, der indbefatter faglig læsning samt elevernes sproglige behov. Sproglig udvikling indgår desuden i læseplanerne for fagene⁵.

³ En nominalisering er som hovedregel egentlig bare et udsagnsord (i sjældnere tilfælde et tillægsord), der laves om til et begreb - et navneord, fx bliver det, at nogen vedligeholder noget, til vedligeholdelse.

⁴ Se i øvrigt afsnittene om elever i læse-skrivevanskeligheder og tosprogede elever.

⁵ <https://uvm.dk/folkeskolen/fag-timetale-og-overgange/fag-emner-og-tvaergaaende-temaer/tvaergaaende-temaer>

Succes i skolen handler i høj grad om at beherske sproget i fagene, fordi fagligt indhold formidles og udtrykkes i sprog. I fagene skal faglæreren derfor arbejde målrettet med, at eleverne tilegner sig fagenes sprog, ordforråd og tekster, så eleverne bliver dygtige til det faglige indhold og kan kommunikere mundtligt og skriftligt i fagsprog. Faglæreren skal arbejde med alle fire sproglige færdigheder lytte, samtale, læse og skrive⁶.

Sprog	Receptivt	Produktivt
Mundtlig	<i>Lytte</i>	<i>Samtale</i>
Skriftlig	<i>Læse</i>	<i>Skrive</i>

Digital læsning

I og med at mange kultur- og undervisningsprodukter er digitale, arbejder eleverne med forskellige former for tekster, billeder og lyd samt multimodale produkter. Det stiller krav om, at eleverne udvikler kompetencer således, at de kan anvende disse multimodale tilgange. *Undervisning i læsning bør derfor inkludere digital læsning.*

Læsning af digitale tekster kræver andre strategier end de strategier, der anvendes ved analog læsning. Ved digital læsning er det væsentligt, at der sættes fokus på elevernes navigationskompetence. Pop-up-notifikationer stiller endvidere krav til elevernes koncentrationsevne. Nogle undersøgelser viser, at læsning bliver diskontinueret og fragmenteret, og derfor kan det være sværere huske tekster, der læses digitalt sammenlignet med samme tekst trykt på papir.

Svage læsere kan have fordele af digital læsning, fordi der kan ændres på skriftstørrelse og -type, linjelængde og teksten kan oplæses elektronisk⁷.

Læse-skrivevanskeligheder

Når en elev er i læse-skrivevanskeligheder kan det have stor betydning for forholdet til skole og elevens selvopfattelse. Læse-skriveudvikling må *altid* tage afsæt i de kompetencer, som eleven allerede besidder, og den pædagogiske indsats må målrettes elevens nærmeste udviklingszone. Det er vigtigt, at skolen undersøger hvilke vanskeligheder, eleven er i. Der kan være forskellige og komplekse årsager til læse-skrivevanskeligheder, fx dysleksi, andre fonologiske vanskeligheder, specifikke læsevanskeligheder, nedsat hørelse, nedsat syn, indlæringsvanskeligheder, koncentrationsbesvær, akutte tilstande og/eller for lidt undervisning og sporadisk skolegang.

Fokus bør ikke udelukkende lægges på den praktiske del af læsevanskelighederne, men også de psykiske konsekvenser og elevens selvopfattelse bør inddrages i tilrettelæggelsen af undervisningen.

Elevers forudsætninger for skriftsprogsudviklingen kan deles i tre hovedgrupper:

Tekstrelaterede forudsætninger: viden om skriftsprog, ordafkodning, læsestrategier, håndtering af skriveredskaber.

Tekstafhængige forudsætninger: kognitive forudsætninger, mundtligt sprog, forforståelse og viden om skriftsprog.

⁶ <http://www.emu.dk/modul/sproglig-udvikling-intro>

⁷ https://ucc.dk/sites/default/files/digital_laesning_1.pdf

Personlige forudsætninger: motivation for at læse og skrive samt skriftsproglig selv vurdering⁸.

Når en elev testes på baggrund af en bekymring, skal skolen følge op på resultaterne med rådgivning, vejledning og konkret handling, hvor både elev, forældre og faglærere inddrages⁹

Tosprogede elever og læsning

Tosprogede elever er børn, som taler et andet modersmål end dansk, og børn, som mestrer flere sprog, herunder dansk som andetsprog¹⁰.

En elev, der trækker på sin semantiske viden, syntaktiske viden samt viden om fonologi, er en effektiv læser. Uden kendskab til emne og det hertil knyttede ordforråd samt sproglige strukturer, kan eleven udelukkende benytte sig af lydering, hvilket i sig selv ikke genererer en forståelse af en given tekst.

Nogle tosprogede elever er gode læsere, der kan anvende alle deres forskellige sproglige ressourcer, når de arbejder med tekster, mens andre, særligt de elever, der lærer at læse på andetsproget, har brug for særlig støtte for at opnå literacy (Gibbons).

Det kan være sin sag at vurdere om tosprogede elever i læsevanskeligheder skyldes undervisning og organisering, tosprogethed eller den enkelte elevs habitus. Derfor er det væsentligt at gøre sig klart, hvor vanskelighederne i særlig grad opstår.

- Afkodning kan være årsag til manglende læseforståelse og staveproblemer.
- Opmærksomhed på fonologiske færdigheder, ordforråd, begrebsdannelse og forforståelse.
- Ved tegn på dyslektiske træk er det relevant at se på artikulation og hukommelse.

Nationale evalueringer

Som en del af evalueringen af elevernes sproglige kompetencer er der nationalt udviklet forskellige værktøjer; nationale test, dansk, læsning og FP, læsning.

Ydermere er der fremstillet *frivillige nationale test i dansk som andetsprog* på 5. og 7. klassetrin, hvis formål er, at afdække tosprogede elevers kompetencer og potentialer i forhold til at *tilegne* sig dansk.

Nationale test, læsning

Målet med de nationale test er at styrke evalueringskulturen i folkeskolen og have et ensartet værktøj, der kan evalueres på tværs af landet.

I læsning er testen obligatorisk på 2., 4., 6. og 8. klassetrin og tester tre profilområder: sprogforståelse, afkodning og tekstforståelse. Evalueringen giver mulighed for at vurdere og reflektere over effekten af undervisning med henblik på at øge kvaliteten inden for profilområderne og i samarbejdet på tværs af fagene. Elevplanen skal indeholde oplysninger om, *hvordan* der følges op på resultaterne af de nationale test – testen skal altså sammen med lærerens daglige og faglige vurdering bruges til at pege på handlemuligheder.

⁸ http://www.videnomlaesning.dk/media/1590/artikel_lispoehler.pdf

⁹ Se i øvrigt publikation ”Dysleksi - et øget fokus på ordblindhed i BRK” af læsekonsulent for yderligere uddybning, test og forslag til undervisningsmaterialer og -metoder samt evaluering.

¹⁰ Undervisningsministeriet

Læseprøven¹¹

9. klasse: Eleverne prøves i at læse sikkert og hurtigt med forståelse og indlevelse, at beherske forskellige læseteknikker, at afpasse læsemåde efter formål, teksttype og medie, at fastholde det væsentligste af det læste i skriftlig form og at udvikle og udvide ordforråd og begrebsverden.

10. klasse: Eleverne prøves i at læse sikkert og hurtigt med forståelse og indlevelse, at beherske forskellige, hensigtsmæssige læseteknikker, og afpasse læsemåder efter læseformål, teksttype og medie.

Indhold i lokale literacy-handleplaner

Det er netop tydelighed omkring, hvorfor og hvad der skal ske, for at målene nås, der gør udslaget for, om målene nås. Derfor skal der laves lokale literacy-handleplaner.

Skolens literacy-handleplan skal indeholde beskrivelser af hvorledes, der arbejdes med at sikre at eleverne

- har de bedste muligheder for sprog- og læseudvikling
- har mulighed for at udvikle læselyst og gode læsevaner
- oplever, at deres skriftsproglige potentialer er væsentlige elementer af deres sociale og selvstændige udvikling
- kan udtrykke sig forståeligt, klart og varieret i skrift, tale, lyd og billede i en form der passer til genre og situation
- faste tiltag fx læsekurser, oplæsningskonkurrencer o. lign.
- udvikler læsefærdigheder, -strategier og -forståelse som midler til oplevelse og tilegnelse af sprog og viden (læsevejledere)
- har adgang og kendskab til læringsmåder og -midler, der er i overensstemmelse med deres forskellige forudsætninger og omstændigheder (læsevejledere)

Beskrivelserne kan med fordel indbefatte følgende:

- retningslinjer for hvordan undervisning i hhv. læsning og skrivning bliver en del af årsplanerne i alle fag
- retningslinjer for test og evaluering gennem skoleforløbet (nationale og lokale)
- retningslinjer for forældresamarbejde i forhold til literacy
- retningslinjer i forbindelse med lærerskift, hvilket er særlig vigtigt for elever i læse-skrivevanskeligheder
- brug af klassekonferencer
- forslag til aktiviteter og materialer (læsevejledere)
- evalueringsplan for læse-skriveudvikling (læsevejledere)
- tilrettelæggelse af læsekurser fordelt på skoleforløbet (læsevejledere)

Det er vigtigt, at både mål og strategi er anerkendte og meningsgivende for ledelse og medarbejdere i deres arbejder, derfor skal skolens literacy-handleplanen evalueres årligt evt. i PLC og det bør bestemmes

- hvilken evalueringsform skolen vil anvende
- hvorledes forvaltning og div. konsulenter kan anvendes som sparringspartnere

¹¹ <https://www.retsinformation.dk/forms/r0710.aspx?id=183762#id1f86dc02-745d-4fd1-a4b9-8a76bb1e07bf>